

KUR'ÂN'DA "FUHŞ" KAVRAMI

Dr. Ahmet YÜKSEL*

Kur'ân-ı Kerîm'de insanı inancı, sözü, fikir ve davranışı yönüyle anlatan, niteleyen ve değerlendiren kavramların ön plana çıktığı görülür.¹ Kur'ân'ın daha iyi anlaşılabilmesi için bu kavramların ve özellikle bazı anahtar terimlerin hangi anlamlara geldiği titiz bir şekilde incelenmeli ve ortaya konmalıdır. İşte bu yazımızda insanı davranışı açısından anlatan, niteleyen ve değerlendiren bir kavram olarak "*fuhş*" sözcüğünü ele alacağız.

F-H-Ş (ف ح ش) kökünden türemiş olan "*fuhş*" sözcüğü ve türevleri Kur'ân-ı Kerîm'de 25 yerde kullanılır. Bu sözcük ve türevleri Câhiliye dönemi Arap Literatüründe de yaygın olarak kullanılan sözcükler arasında yer alır. Arap dilcilerine göre "*fuhş*" sözcüğü; bir işin, bir davranışın, bir sözün veya bir kadının çirkin, kötü ya da kaba olduğunu ifade etmek için kullanılır.² Ancak er-Râgıb el-İsfahânî "*fuhş*" sözcüğü ve türevlerinin çirkinlik, kabalık ya da kötülüğün aşırılığını ifade etmek için kullanıldığını belirtir.³ İbnü'l-Esîr'e göre ise bu sözcük; çoğunlukla "*zinâ*" anlamında kullanılır.⁴ Nitekim *zinâ*, çoğu zaman "*el-fâhişe*" olarak isimlendirilir. Ayrıca "*fâhişe*" kelimesi "*ister söz isterse fiil olsun, genel olarak insan davranışlarından kötü olanlar*"¹ nitelemek için kullanılır. Bunun dışında "*hakka ve doğru ölçüye uymayıp normal ölçü ve sınırları aşan her şey*" fâhiş olarak nitelendirilir. Örneğin, fâhiş fiyat sözünde olduğu gibi.⁵ Bu anlam dairesi içerisinde "*fuhş*" sözcüğünün bir türevi olan "*el-fahşâ*"nın "*cimrilik*" anlamında kullanıldığı da görülür.

* O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi.

¹ Izutsu, Toshihiko, *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, çev. Süleyman Ateş, A.Ü.İ.F.Y., Ankara, 1975, s.26.

² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Kahire, Dârü'l-Meârif, 1119, V., 3356. ("f-h-ş" mad.).

³ er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'ân*, İstanbul, 1984, s.562.

⁴ İbn Manzûr, *a.g.e.*, V, 3356.

⁵ et-Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, Mısır, 1338, IV, 94.

Nitekim Câhiliye dönemi şâirlerinden Tarefe'nin bir şiirinde "el-fâhiş" kelimesini "cimri" anlamında kullandığı görülmektedir.⁶

Özetle ifâde edecek olursak, "fuhş" sözcüğü ve türevleri lügat anlamı itibâriyle iki ayrı anlam için kullanılır:

a) Bir işin, bir davranışın, bir sözün ya da bir nesnenin aşırı derecede çirkin, kötü ya da kaba olduğunu ifâde etmek için,

b) Normal ölçü ya da sınırları aşan her tür fazlalık ve aşırılığı ifâde etmek için.

Şimdi "fuhş" kelimesi ve türevlerinin sözcük anlamlarını ve Arap Dili literatüründe hangi anlamlarda kullanıldıklarını inceleyelim:

Kur'ân'da "fuhş" sözcüğü ve türevlerini içeren ayetleri öncelikle iki ana grupta toplayabiliriz. Bunlardan biri lügat anlamını açıklarken de belirttiğimiz gibi, davranışları aşırı derecede kötü, çirkin ve kaba olarak nitelendiren ayetler, diğeri ise belirli bir eylem ve davranışı nitelendirmek için kullanan ayetlerdir.

A- Genel olarak çirkinlik ve kötülük anlamında kullanan ayetler:

Bu ayetler, lügat anlamını açıklarken de ifâde edildiği gibi "fuhş" sözcüğünün her türlü çirkin ve kötü iş anlamında kullanıldığı ayetlerdir. Örneğin zinâ eylemi bunlardan biri ve başlıcasıdır. Nitekim nekre olarak kullanılan "fâhişe" kelimesiyle ilgili olarak, değişik rivâyetlerde, birbirinden ayrı olarak zinâ, âdi ve çirkin sözler söylemek, serkeslik ve aşırı çıplaklık gibi değişik eylemlerin "fâhişe" olarak nitelendirilmesi bu görüşü destekler mâhiyettir. Şimdi "fâhişe" kelimesinin sözünü ettiğimiz anlamlarda kullanıldığı ayetleri görelim:

﴿ لا تخرجوهنَّ من بيوتهنَّ ولا يخرجنَّ إلاَّ أن يأتين بفاحشة مبينة و تلك حدود الله ﴾
"Onlar'ı evlerinden çıkarmayın. Kendileri de çıkmasınlar. Ancak apaçık bir edepsizlik (zina) yaparlarsa o zaman başka. İşte bunlar Allah'ın koyduğu ölçülerdir."⁷

﴿ يا نساء النبي من يات منكنَّ بفاحشة مبينة يُضاعف لها العذاب ضعفين ﴾

"Ey Peygamber hanımları! Sizden kim apaçık bir edepsizlik yaparsa, ona iki kat ceza verilir."⁸

⁶ İbn Manzûr, a.g.e., V, 3356; Şiir için bkz: *Bu makale*, s. 8.

⁷ Talâk (65), 1.

⁸ Ahzâb (33), 30.

﴿ و لا تعضلوهن لتذهبوا ببعض ما آتیتموهن إلا أن یا تین بفاحشة مبینه و عاشروهن بالمعروف ﴾ " Açık bir edepsizlik (zina) yapmadıkça, onlara verdiklerinizin bir kısmını geri almak için onları zorlamayın ve onlarla iyi geçinin. " ⁹

﴿ فاذا أحصین فإن اتین بفاحشة فعلیهن نصف ما علی المحصنات من العذاب ﴾

"(Câriyeleriniz) evlendikten sonra bir edepsizlik (zina) yaparlarsa, onlara hür kadınlara verilen cezânın yarısı verilir."¹⁰

﴿ و إذا فعلوا فاحشة قالوا وجدنا علیها آباءنا و الله أمرنا بها قل ان الله لا یامر بالفسق و الفحشاء ﴾ "Onlar bir kabalık / çirkinlik yaptıkları zaman "bâbalarımızı bu yolda buldukl. Bunu bize Allah emretti " derler. De ki : Allah kötülüğü emretmez. " ¹¹

Mücâhid, Saîd b. Cübeyr, Şa'bî, Süddî ve İbn Abbâs'dan gelen rivâyetlerden öğrendiğimize göre bu âyet, kadınlar da dâhil olmak üzere, bazı Arapların Kâbe'yi çıplak olarak tavaf etmeleri üzerine nâzil olmuştur.¹²

﴿ و الذین اذا فعلوا فاحشة أو ظلموا أنفسهم ذکروا الله فاستغفروا لذنوبهم ﴾

"Bir kabalık / çirkinlik yaptıkları ya da kendilerine zulmettikleri zaman, Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler."¹³

Taberî'den gelen rivâyette buradaki "fâhişe " kelimesi Allah'ın izin verdiği şeylerin dışında kalan kötü fiiller ve davranışlar olarak nitelendirilmektedir.¹⁴

﴿ و لا تنکحوا ما نکح اباؤکم من النساء إلا ما قد سلف انه کان فاحشة و مقتا و ساء سیلاً ﴾ "Geçmişte olan hariç, artık babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin. Çünkü bu son derece kaba ve iğrenç bir davranış ve çirkin bir yoldur."¹⁵

⁹ Nisâ (4), 19.

¹⁰ Nisâ (4), 25.

¹¹ A'râf (7), 28.

¹² et-Taberî, a.g.e., VIII, 154.

¹³ Ali-İmrân (3), 135.

¹⁴ et-Taberî, a.g.e., III, 94.

¹⁵ Nisâ (4), 22.

Yine Taberî'den öğrendiğimize göre; Câhiliye döneminde bazı kimseler üvey annelerine vâris oluyorlardı. Bazı annelerin bu durumdan şikâyetçi olmaları ve durumu Resûlullah'a götürmeleri üzerine bu âyet nâzil olmuştur.¹⁶

﴿ و لا تقربوا الزنا إنه كان فاحشة و سوء سبيلاً ﴾

"Zinâya yaklaşmayın. Çünkü o son derece kaba ve çirkin bir davranıştır. Bu yol gidilecek bir yol değildir."¹⁷

Ayetten de açıkça anlaşıldığı gibi buradaki "fâhişe" kelimesi "zinâ"yı niteleyen bir sıfat olarak kullanılmıştır.

﴿ إنما يامرکم بالسوء و الفحشاء و أن تقولوا على الله ما لا تعلمون ﴾

O size dâima kötü, son derece kaba ve çirkin davranışta bulunmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyler söylemenizi emreder."¹⁸

﴿ إن الله يامر بالعدل و الاحسان و ايتاء ذى القربى و ينهى عن الفحشاء و المنکر و البغى ﴾
"Allah, adâleti, iyiliği ve yakınlarla yardımını emreder. Her türlü kabalığı, fenâlık ve azgınlığı ise yasaklar."¹⁹

﴿ يا أيها الذين آمنوا لا تتبعوا خطوات الشيطان و من يتبع خطوات الشيطان فإنه يأمر بالفحشاء و المنکر ﴾
"Ey inananlar! Şeytanın adımlarını takip etmeyin (şeytana ayak uydurmayın). Kim şeytana ayak uydurursa, o ona kabalığı ve çirkinliği emreder."²⁰

"Fuhs" sözcüğünün lügat anlamı kapsamında bulunan bu eylemleri sıraladığımızda; toplumca da çirkin sayılan zinâ vb. gayri meşrû cinsel ilişkilerin "fuhs" basamaklarının en yüksek kısmını teşkil ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Nitekim bu sözcüğün bazı ayetlerde yer alan çoğul kullanımları (fevâhiş / فواحش) bu görüşümüzü te'yid etmektedir.

Bu âyetler şunlardır:

﴿ و لا تقربوا الفواحش ما ظهر منها و ما بطن ﴾
"Ahlaksızlıkların açığına da kapalıasına da yaklaşmayın."²¹

¹⁶ ct-Taberî, a.g.e.,IV, 317-319.

¹⁷ İsrâ (17), 32.

¹⁸ Bakara (2), 169.

¹⁹ Nahl (16), 90.

²⁰ Nûr (24), 21.

²¹ En'âm (6), 151.

﴿ قل إنما حرم ربي الفواحش ما ظهر منها و ما بطن و الإثم و البغي ﴾

"De ki : Rabbim ahlaksızlığın açığını da kapalıısını da haram kılmıştır. Günahı ve azgınlığı da."²²

﴿ و الذين یجتنبون كبائر الإثم و الفواحش و إذا ما غضبوا هم یغفرون ﴾

"Onlar büyük günahlardan ve gayri meşrû cinsel ilişkilerden kaçınırlar. Kızdıkları zaman da affederler."²³

﴿ الذين یجتنبون كبائر الإثم و الفواحش إلا اللمم ﴾ "Onlar bazı küçük günahlar hâriç, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınırlar."²⁴

İlk iki ayette "fevâhiş" kelimesinin gizli ve açık olan kısımlarından söz edildiğini görmekteyiz. Bunlarla ilgili rivâyetler incelendiğinde "fevâhiş" in açık olanının "üvey annenin nikâhlanması, bir kişinin iki kız kardeşi de kendi nikâhı altında bulundurması ve Kâbe'nin çıplak olarak tavâf edilmesi" olarak nitelendirilirken, gizli olanının ise; " bazı kimselerin bir odalık (metres) edinerek onunla gizlice buluşması ve - güncel tâbiriyle - dost hayatı yaşaması" şeklinde nitelendirildiğini görmekteyiz. Son iki ayetle ilgili olarak rivâyetlerin ortak noktası ise " fevâhiş" sözcüğünün " zinâ ve benzeri işler " olarak nitelendirilmesidir.²⁵

B- Belirli bir eylem ya da davranışı " fuhs" sözcüğüyle nitelendiren ayetler:

a) Lûfîlik ya da diğer bir deyimle homoseksüellik:

"Fâhişe" kelimesinin bu anlamda kullanıldığı ayetlerde "el-fâhişe" şeklinde belirlilik takısı aldığı ve "el-fâhişe " kelimesiyle ne kastedildiğinin daha sonra açıklandığını görmekteyiz.

Bu ayetler şunlardır:

﴿ و لوطا إذ قال لقومه أتاتون الفاحشة و أنتم تبصرون أنکم لتاتون الرجال ﴾ "Lût'u da gönderdik. Kavmine demişti ki: Siz bile bile o ahlaksızlığı yapıyorsunuz ha! Siz kadınları bırakıp erkeklere yaklaşıyorsunuz ha! Yok canım! Siz gerçekten câhil kimselersiniz."²⁶

²² A'râf (7), 33.

²³ Şûrâ (42), 37.

²⁴ Necm (53), 32.

²⁵ et-Taberî, a.g.e., VIII, 83 -. XXVII, 64 .

²⁶ Neml (27), 54-55.

﴿ و لوطا إذ قال لقومه أتاتون الفاحشة ما سبقكم بها من أحد من العالمين أنكم لتاتون الرجال شهوة من دون النساء بل أنتم قوم مسرفون ﴾

"Lût'u da gönderdik. Kavmine şöyle demişti: Siz, daha önce dünyada kimsenin yapmadığı o ahlâksızlığı / rezâleti yapıyorsunuz ha! Siz kadınları bırakıp erkeklere yaklaşıyorsunuz ha! Yok canım! Siz gerçekten haddini aşan (taşkın) kimselersiniz." ²⁷

﴿ و لوطا إذ قال لقومه إنكم لتاتون الفاحشة ما سبقكم بها من أحد من العالمين أنكم لتاتون الرجال وتقطعون السبيل و تاتون في ناديكُم المنكر ﴾

"Lût'u da gönderdik. Kavmine dedi ki : Demek siz daha önce dünyada hiç kimsenin yapmadığı bir ahlaksızlığı yapıyorsunuz. Siz erkeklere gidiyorsunuz, yol kesiyorsunuz ve toplantılarınızda ahlaksızca şeyler yapıyorsunuz ha!" ²⁸

Bu ayetlerden başka "el-fâhişe" kelimesine (هـ) zamiri ile göndermede bulunularak Nisâ sûresinin 16. ayetinde de homoseksüellikten söz edildiği görülmektedir.

﴿ و الذان ياتيانها منكم فأذوهما فان تابا و أصلحا فأعرضوا عنهما ﴾

"İçinizden iki kişi o ahlâksızlığı (homoseksüellik) yaparsa, onlara eziyette bulunun. Eğer pişmân olur ve düzelirlerse artık onları serbest bırakın." ²⁹

Mekke'de nâzil olduğu bildirilen yukarıdaki ilk üç ayet Lût peygamber ile kavmi arasında geçen konuşmaları hikâye ederken, Medine'de nâzil olduğu belirtilen bu son âyette ise (فأذوهما) ifâdesi ile bu çirkin davranışta bulunanlarla ilgili bir takım cezâî hükümlerin getirildiği hemen ayetin devamında açıkça görülmektedir. İbn Bahr ve Mücâhid'in "işkence ayeti livâta (homoseksüellik) içindir" şeklindeki açıklamaları da bu görüşü destekler mahiyettedir. ³⁰

b) Lezbiyenlik :

Bununla ilgili âyet şöyledir:

﴿ و التي ياتين الفاحشة من نسائكم فاستشهدوا عليهن أربعة منكم فان شهدوا فامسكوهن في البيوت حتى يتوفيهن الموت أو يجعل الله لهن سبيلا ﴾

²⁷ A'râf (7), 80-81.

²⁸ Ankebût (29), 28-29.

²⁹ Nisâ (4), 16.

³⁰ en-Nesefî, Ebü'l- Berekat Abdullâh b. Ahmed b. Mahmud, *Tefsîrû'n-Nesefî*, Dâru İhyâ'î'l- Kütübî'l- Arabiyye, I, 214.

"Kadınlarımızdan fuhş (lezbiyenlik) yapanlar hakkında içinizden dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölünceye ya da Allah onlar için bir yol gösterinceye kadar evlerde tutun. (dışarı çıkarmayın/ hapsedin) ." ³¹

Ayetin, her ne kadar zina edenlerle ilgili olduğu söylene de buradaki *fuhş* kelimesini kadınlar arasında bir tür gayri meşru cinsel ilişki olan *lezbiyenlik* olarak anlayanlara da rastlamaktayız. ³² Ayette geçen (والتى) ism-i mevsûlüyle kadınların kastedildiği ve İslâm hukukunda zinâ edenlere verilen cezâ recm cezâsı iken, Lûtilik (homoseksüellik) ve lezbiyenlik (sevicilik) yapanlara verilen cezânın hapis ve ta'zir cezâsı olması ³³ ve bir sonraki âyette geçen (فآذوهما) ifâdesinin de bu cezâyı öngörmesi, ayette kastedilen eylemin lezbiyenlik (sevicilik) olduğu görüşünü akla getiren dayanaklardandır. Ayrıca bir sonraki ayette (و الذان) ismi mevsûlüyle erkekler arasındaki gayri meşru bir cinsel ilişki olan lûtilikten sözedilmesi de bu kanaati destekler niteliktedir.

Kısacası; ister zina, isterse lezbiyenlik olarak kabul edilsin, burada bizim için önemli olan; *fuhş* kelimesinin *lezbiyenlik* anlamına da geldiğidir.

c) Zinâ:

Bununla ilgili ayetler şunlardır:

﴿ إن الذين يحبون أن تشيع الفاحشة في الذين آمنوا لهم عذاب أليم في الدنيا والآخرة ﴾ "İnananlar arasında zinanın yayılmasını isteyenler için dünyada da âhirette de şiddetli bir azap vardır." ³⁴

﴿ ولقد همت به وهم بها لولا أن رأى برهان ربه كذلك لنصرف عنه ﴾ "Kadın onu o da kadını arzu etmişti. Rabbinin doğruyu gösteren delilini görmeseydi... Böylece biz kötülüğü ve zinayı O'ndan uzaklaştırmak istedik. Çünkü O, ihlâsa erdirilmiş (temiz) kullarımızdandır." ³⁵

³¹ Nisâ (4), 15.

³² İbnü'l-Arabî, Muhammed b. Abdillâh, *Ahkâmü'l-Kur'an*, Dârü'l-Fikr, Mısır, 1972, I, 354; er-Râzî, Fahrüddin Muhammed b. Ömer, *et-Tefsîrü'l-Kebîr*, Dârü İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, Beyrut, ts., IX, 231.

³³ Geniş bilgi için bkz. Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû*, Dârü'l-Fikr, Dimaşk, 1989, VI, .66 .

³⁴ Nûr (24), 19.

³⁵ Yûsuf (12), 24.

İlk ayetin ifk hâdisesi ile ilgili olarak Hz. Âişe'nin zinâ ettiği yolundaki söylentileri kendi aralarında konuşan bazı kimseler hakkında nâzil olması³⁶ burada kullanılan "*el-fâhişe*" sözcüğünün zinâ anlamına geldiğini açıkça göstermektedir. İkinci âyet ise Yûsuf (A.S.) hakkındaki kıssa ile ilgili olup buradaki "*fahşâ*" kelimesi ile Yûsuf (A.S.) ile vezirin eşi arasında cereyan etmesi muhtemel olan zinâ eylemi kastedilmektedir.

d) Cimrilik:

Bununla ilgili ayet şöyledir:

﴿ الشيطان يعدكم الفقر و يأمركم بالفحشاء و الله يعدكم مغفرة منه و فضلاً ﴾

"Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size cimriliği emreder. Allah ise size bağışlanma ve cömertlik vâdeder."³⁷

Ayetin başkalarına yardım etmenin tavsiye edildiği ve bu konuyla ilgili anlatımların sıralandığı bir bağlamda yer aldığı (*siyâk-sibâk ilişkisi*) dikkate alındığında "*el-fahşâ*" kelimesinin "*cimrilik*" anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan gerek Zemahşerî³⁸ gerekse Nesefî'nin³⁹ ayette geçen (الفحشاء) kelimesini (البخل : cimrilik) kelimesiyle tefsir etmeleri de aynı görüş doğrultusunda yapılan açıklamalardan sayılır. "*Fuhş*" kelimesinin bu anlamda kullanımına Câhiliye dönemi Arap şiirinde de rastlamaktayız. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi Tarefe b. el-Abd el-Bekrî'nin bir şiirinde (الفاحش) kelimesi (البخيل) "*cimri*" anlamında kullanılmaktadır.

أرى الموت يعتام الكرام و يصطفى عقيلة مال الفاه من المتشدد .

"Görüyorum ki ölüm dâima değerli kimseleri (içimizden) seçip alıyor ve malı elinde sıkı sıkı tutan cimrinin de en iyi malını seçiyor, yok ediyor."⁴⁰

³⁶ Tahsin Emiroğlu, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Konya, 1984, VIII, 160.

³⁷ Bakara (2), 268.

³⁸ ez-Zemahşerî, Ebû'l -Kâsım Cârullâh Mahmud b. Ömer el Havârczmî, *el-Keşşâf an Hakâika't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, ts., I, 396.

³⁹ en-Nesefî, *a.g.e.*, I, 315.

⁴⁰ et-Tibrîzî, *Şerhu'l-Kasâidi'l-Aşr*, nşr. Abdüsselâm el-Hûfî, Beyrut, 1405/1985, s. 108; ez-Zevzenî, *Şerhu'l-Muallakâti's-Seb'*, Beyrut, 1382/1963, s. 62; İbn Manzûr, *a.g.e.*, V, 3356; *Yedi Aska* (el-Muallakâtü's-Seb'), Çev. Şerâfeddin Yaltıkaya, İst. 1985, metin, s.16, trc.,s. 44.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, "*fuhs*" sözcüğü ve türevleri, Kur'ân-ı Kerim'de, sözlük anlamı ve Arap Dilindeki kullanım şekilleri doğrultusunda değişik anlamlarda kullanılmıştır. Sözcüğün o günkü Arap toplumunda kullanılan anlamlarına uygun olarak bazı genel anlamları, yer yer de toplumun çirkin karşıladığı bazı ahlak dışı tutum ve davranışları nitelediği anlaşılmaktadır.